

SPRÁVA O VÝSLEDKU KONTROLY 2022

Proces vyrad'ovania blokov V1 jadrovej elektrárne
Jaslovské Bohunice

Najvyšší kontrolný úrad SR
Ľubomír Andrassy, predseda

OBSAH

ZOZNAM SKRATIEK.....	3
ZOZNAM TABULIEK.....	3
VÝZNAMNÉ ZISTENIA A ODPORÚČANIA	4
1 ÚČEL KONTROLNEJ AKCIE	6
2 RÁMEC KONTROLNEJ AKCIE.....	6
2.1 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA	6
2.2 ŠPECIFICKÉ OBLASTI	6
3 VÝSLEDKY KONTROLNEJ AKCIE.....	7
3.1 ZISTENIA.....	7
3.1.1 VNÚTORNÉ KONTROLNÉ PROSTREDIE	8
3.1.2 PLÁNOVANIE A RIADENIE PROJEKTOV VYRAĐOVANIA	8
3.1.3 VPLYVY A DOPADY	9
4 REAKCIA KONTROLOVANÉHO SUBJEKTU	11
5 KONTAKT	11
6 PRÍLOHA.....	12
ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O PREVEROVANÝCH PROJEKTOCH:.....	12

Zoznam skratiek

SKRATKA / SKRÁTENÉ POMENOVANIE	VÝZNAM
BIDSF	Medzinárodný fond na podporu odstavenia JE V1 Jaslovské Bohunice (z angl. Bohunice International Decommissioning Support Fund)
EBOR	Európska banka pre obnovu a rozvoj
EÚ	Európska únia
F&D	Fragmentačný a dekontaminačný
ISM	Integrovaný systém manažérstva
JAVYS alebo spoločnosť	Jadrová a vyradovacia spoločnosť, a. s.
JE	Jadrová elektrárňa
NJF	Národný jadrový fond
NKÚ SR alebo Úrad	Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky
RAO	Rádioaktívny odpad
SR	Slovenská republika
Zákon č. 357/2015	Zákon č. 357/2015 Z. z. o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zoznam tabuliek

Tabuľka č. 1: Základné informácie o preverovaných projektoch	12
--	----

VÝZNAMNÉ ZISTENIA A ODPORÚČANIA

Slovenská republika prijala záväzok uzavrieť blok 1 jadrovej elektrárne Bohunice (V1) do 31.12.2006 a blok 2 do 31.12.2008 a následne vyradiť uvedené bloky z prevádzky. Cieľom vyradovania jadrovej elektrárne V1 je **dosiahnuť vyňatie jadrového zariadenia spod pôsobnosti Atómového zákona** prostredníctvom demontáží zariadení, demolácií budov, manažmentu odpadov z vyradovania jadrovej elektrárne, následného spracovania a bezpečného uloženia rádio-aktívnych odpadov v Republikovom úložisku, resp. Integrovanom sklade. Za proces vyradovania je zodpovedná **Jadrová a vyradovacia spoločnosť, a.s.** Vyradovanie bolo pôvodne naplánované prostredníctvom implementácie parciálnych projektov v dvoch etapách, a to od 20.7.2011 do 31.12.2014 a od 01.01.2015 do **31.12.2025**. Dňa 10.12.2021 Zhromaždenie prispievateľov odsúhlasilo navrhovaný scenár, ktorým sa proces vyradovania má definitívne ukončiť k **31.12.2027**.

NKÚ SR vo fáze plánovania tejto kontroly definoval riziká, že **príslušné zodpovedné zložky** vnútorného kontrolného prostredia JAVYS, a. s. **neodhalili včas vzniknuté problémy** spojené so splnením pôvodného harmonogramu a problémy v oblasti **implementácie záverečného projektu vyradovania budú pretrvávajúť** s čím úzko súvisí aj **finančné riziko**. V súvislosti s predĺžením termínu ukončenia vyradovania k 31.12.2027 boli riziká počas výkonu kontroly **prehodnotené**. Riziko nesplnenia nového harmonogramu pretrvávalo, keďže aj nový, predĺžený termín bol zhodnotený ako **príliš ambiciózne**.

V rámci samotného procesu vyradovania je nevyhnutné zohľadniť aj **národné a európske prostredie a regulačný rámec**, ktorý ho komplexne ovplyvňuje. Ide o nasledujúce inštitúcie: Európska komisia, Európska banka pre obnovu a rozvoj, Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, Slovenská inovačná a energetická agentúra (poverená implementáciou Programu Bohunice **od augusta 2016**), Národný jadrový fond, Úrad jadrového dozoru, Úrad verejného zdravotníctva, Ministerstvo životného prostredia, Úrad pre verejné obstarávanie ap. Ich pôsobnosť, činnosti alebo rozhodnutia majú podstatný vplyv na **plynulosť procesov vyradovania**.

Kontrolóri preverili **šesť projektov** vyradovania, z toho **štyri ukončené a implementované prostredníctvom Európskej banky pre obnovu a rozvoj a dve aktívne, ktoré sa implementujú prostredníctvom Slovenskej inovačnej a energetickej agentúry**. Hlavnými odlišnosťami medzi vyššie uvedenými mechanizmami pomoci, ktoré podľa NKÚ SR **významne sťažujú implementáciu** projektov vyradovania, sú rozdielne pravidlá **verejného obstarávania a skúsenosti**.

Pri **neúspešne ukončenom** projekte vyradovania si JAVYS, a.s. **neuplatnila od dodávateľa príslušné finančné nároky** pri skutočnom omeškaní dodávky oproti zmluvne dohodnutej čiastky za kratšie omeškanie. Pri **prebiehajúcim projekte** „Demontáž systémov v kontrolovanom pásme JE V1 – 2. časť“ porovnaním položiek medzi zmluvne dohodnutými cenami a cenami odhadovanými v technickej štúdii kontrolóri zistili, že pri niektorých položkách došlo **k významným cenovým odchýlkam**, v jednom prípade aj o vyše **5 500%**. V súvislosti s implementáciou tohto projektu Úrad upozornil na aktuálnu situáciu v oblasti **ekonomickej neistoty**, ktorá významným spôsobom bude vplyvať na realizáciu veľkých projektov. Keďže zmluvné ustanovenia medzi JAVYS a dodávateľom neobsahovali klauzulu o cenovej indexácii, existuje riziko, že dodávateľ sa bude snažiť **preniesť zvýšené náklady** na vstupoch do nových, **vyšších cien**. **Za najkritickejšiu situáciu** považujú kontrolóri v implementácii **záverečného projektu vyradovania** „Dekontaminácia a demolácia budov jadrovej elektrárne V1 a uvedenie areálu do pôvodného stavu“. Svojim rozsahom ide o **finančne najväčší projekt vyradovania**, ktorý vznikol spojením troch projektov s celkovým odhadovaným rozpočtom **186,527 mil. €**. Najvyznanejším problémom, ktorý bráni v realizácii projektu je **verejné obstarávanie - po takmer roku a pol od zverejnenia verejného obstarávania nedošlo k výberu úspešného uchádzača**. Termíny na predkladanie žiadosti o účasť boli zmenené **štyrikrát**, a to najmä z dôvodov vznesených námietok a využívania inštitútu vysvetľovania. Míľniky verejného obstarávania, ktoré si JAVYS, a.s. naplánovala vo svojom harmonograme, sú v oneskorení, keďže **Rada Úradu pre verejné obstarávanie nevydala rozhodnutie v zákonnej lehote, t. j. do 03.01.2022 a tento stav pretrváva**. Preto Úrad konštatuje, že uvedená skutočnosť **významným spôsobom ohrozuje splnenie termínu ukončenia procesu vyradovania do konca roku 2027**, keďže ide o záverečný projekt vyradovania JE V1 a **nie je priestor na zmierňovanie oneskorenia začatia projektu**, prípadne **skrátene času plánovaných projektových činností**. V prípade zlyhania tohto projektu musí JAVYS, a.s. počítať s **rizikom čiastočných alebo úplných finančných korekcií**, ktoré bude musieť **znášať Slovenská republika**.

Kontrolou sa potvrdilo **zlyhanie vnútorného kontrolného prostredia**, najmä **vnútorného auditu**, ktorý **neplnil svoje základné poslanie** - napomáhať manažmentu spoločnosti pri rozhodovaní. Vnútorný audit vykonával činnosti, ktoré nesmú byť v jeho kompetencii; do nastavenia výkonu vnútorného auditu boli zapojené aj iné organizačné zložky; plánovanie nebolo podporené riadnou rizikovou analýzou; absentovalo transparentné stanovenie auditných kritérií, auditovaného obdobia, povinných osôb a lehoty na vznesenie námietok ap. **Vnútorný audit za obdobie 10 rokov neformuloval žiadne významné zistenia**. Preukázateľná riziková analýza, resp. objektívne hodnotenia rizík, absentovali aj v prípade špecificky zameraných interných auditoch – **auditoch integrovaného systému manažérstva**. NKÚ SR vyhodnotil činnosť **Dozornej**

radu, ako vrcholového kontrolného orgánu spoločnosti, za **nedostatočnú**. Úrad preverení aktivít Dozornej rady za takmer 6 rokov zistil, že bola iba **pasívnym príjemcom informácií**, a teda aktívne nepožadovala od manažmentu spoločnosti informácie a vysvetlenia vo veci **rizík a stavu implementácie projektov a dosahovaného progresu pri vyradovaní V1**.

Vrcholový manažment JAVYS, a.s. akceptoval zistenia NKÚ SR a **promptne a náležite** podnikol nápravné opatrenia.

Kontrolóri zhodnotili zavedený **systém manažérskej zodpovednosti** v rámci projektového riadenia **za primeraný a dostatočný** – zodpovednosti boli stanovené jednotne, zrozumiteľne a záväzne pre všetky dotknuté pozície a útvary.

Odstavenie a vyradenie jadrovej elektrárne predstavuje z technického hľadiska špecifický, zložitý a náročný proces, ktorý si vyžaduje, o.i., aj alokáciu dostatočne primeranej výšky finančných zdrojov. Vyradenie ale aj prvotné odstavenie jadrovej elektrárne V1 má za následok **vznik priamych a nepriamych nákladov**. **Priame náklady**, ako náklady spojené so samotným odstavením a vyradovaním V1, boli poslednou úpravou detailného plánu vyradovania **odhadované** vo výške **1,22 mld. €**. Vyčíslenie nepriamych nákladov je náročnejšie, keďže zahŕňujú rozsiahly komplex sociálno-ekonomických dopadov, ale aj podporných aktivít vyradovania, ktoré súvisia napr. s vybudovaním infraštruktúry nakladania s rádioaktívnym odpadom a vyhoreným jadrovým palivom (310 mil. €), programom rozvoja hlbinného úložiska (250 mil. €), čiastkovými nákladmi súvisiacimi s vývojom, výstavbou, prevádzkou a odstavením hlbinného úložiska pre jadrovú elektrárňu V1 (2,7 mld. €). Nepriame náklady znášala a bude znášať Slovenská republika.

V súvislosti s národným financovaním priamych aj nepriamych nákladov vyradovania NKÚ SR formuloval **finančné riziká**, keďže závislosť na financovaní zo zdrojov JAVYS, a. s. a Národného jadrového fondu bude podmienená finančnými možnosťami a ich výkonnosťou. Je preto **nevyhnutné stanoviť záväzok** pridelenia adekvátnych finančných zdrojov v **dlhodobom časovom** horizonte, brať do úvahy aj predpoklad **zvýšenia podielu národného spolufinancovania projektov** vyradovania, riziká spojené s prípadnými **finančnými korekciami pri záverečnom projekte** vyradovania ako aj znášanie DPH ako neoprávneného výdavku.

Rast cien položiek záverečných projektov vyradovania a **riziká** súvisiace so vznikom **budúcich nákladov podporných činností vyradovania** môžu mať za následok zvýšenie **požiadaviek na verejné financie a ohrozenie plynulého financovania** všetkých procesov vyradovania. Preto NKÚ SR považuje adekvátne nastavenie náležitého **finančného riadenia** procesu vyradovania za **kľúčové**.

Celkové čerpanie dosiahlo v minulom roku **666,3 mil. €, t. j. 55%** celkových odhadovaných priamych nákladov. Z uvedného vyplýva, že JAVYS, a. s. bude v nasledujúcich rokoch čeliť finančne významným projektovým činnostiam, čo si bude vyžadovať mimoriadnu mobilizáciu všetkých činností a zdrojov. Tento fakt podporuje aj predpokladané rozloženie nákladov v rokoch 2022 – 2025, a to v rozmedzí 64 mil. € - 74 mil. € ročne. Kritická kulminácia nákladov sa predpokladá v roku **2026**, a to vo výške **174,75 mil. €**.

Je dôležité, aby JAVYS využil doterajšie skúsenosti a poznatky o **problémoch, hrozbách a príležitostiach** pri vyradovaní jadrovej elektrárne V1 zosumarizoval do dokumentu tzv. **lessons learnt**. Týmto dokumentom, podľa kontrolórov, by sa mohlo zvýšiť povedomie, ale najmä by sa dopomohlo vyvarovať chybám pri vyradovaní **jadrovej elektrárne A1**, ktorého ukončenie je naplánované na rok **2033**.

NKÚ SR odporúča **Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre hospodárske záležitosti**, aby požiadal ministra hospodárstva Slovenskej republiky o:

1. zasielanie správy o stave plnenia termínov implementácie záverečného projektu vyradovania „Dekontaminácia a demolácia budov jadrovej elektrárne V1 a uvedenie areálu do pôvodného stavu“ vrátane informácie o riadení rizika, a to v pravidelných mesačných intervaloch, až do ukončenia procesu vyradovania jadrovej elektrárne V1 Jaslovské Bohunice;
2. zabezpečenie aktualizácie Stratégie záverečnej časti mierového využívania jadrovej energie v SR.

1 ÚČEL KONTROLNEJ AKCIE

Kontrola bola zaradená do plánu kontrolnej činnosti NKÚ SR na rok 2021 na základe vyhodnotenia rizík, ktoré vyplývali z podnetu generálneho riaditeľa JAVYS. Kontrola bola vykonaná v rámci strategickej oblasti environmentálna udržateľnosť.

Účelom kontrolnej akcie bolo preveriť riadenie projektov vyradovania oboch blokov jadrovej elektrárne Jaslovské Bohunice V1 s cieľom zistiť, či sú dostatočne účinne riadené v súvislosti so záväzkami SR.

Predmet kontroly: 1. Vnútné kontrolné prostredie
2. Plánovanie a riadenie projektov vyradovania
3. Vplyvy a dopady

2 RÁMEC KONTROLNEJ AKCIE

2.1 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA

Kontrola bola vykonaná v JAVYS v termíne od 20. septembra 2021 do 23. marca 2022. Kontrolovaným obdobím boli roky 2012 až 2021. Kontrolóri postupovali v súlade so zákonom o NKÚ SR a so štandardmi, ktoré vychádzajú z medzinárodných štandardov najvyšších kontrolných inštitúcií (ISSAI).

V rámci zhodnotenia nastavenia a výkonu činnosti vnútorného kontrolného prostredia Úrad **uplatnil systémový prístup**. Ten bol podporený **testovaním vybranej vzorky** šiestich projektov vyradovania, ktoré boli, resp. majú byť financované z prostriedkov Programu Bohunice (BIDSF a prostriedky EÚ prerozdeľované prostredníctvom SIEA). Pri analýze finančných vplyvov a dopadov boli využité analytické postupy. Za účelom zabezpečenia náležitého uistenia boli vykonané rozhovory s príslušnými zamestnancami JAVYS, ktorí sú zodpovední za činnosti týkajúce sa auditu, projektového riadenia a financovania. Kontrola brala do úvahy aj ďalšie okolnosti, údaje a informácie, ktoré vyplývali zo správ nezávislého audítora (správy z auditu účtovnej závierky), správ Európskeho dvora audítorov a správ externého auditu pre Generálne riaditeľstvo pre energetiku Európskej komisie.

Hodnotiacimi kritériami boli všeobecne záväzné právne predpisy, interné a externé normy, štandardy a kľúčové národné strategické dokumenty upravujúce najmä oblasť riadenia, implementácie a financovania Programu Bohunice, projektového riadenia a auditu.

V priebehu kontroly došlo k významnej zmene v implementácii Programu Bohunice – Zhromaždenie prispievateľov súhlasilo s navrhovaným scenárom ukončenia k 31.12.2027 na základe pracovného programu 2021-2022. Zmena v predĺžení termínu ukončenia vyradovania o dva roky nespôsobila **žiadne obmedzenia**, ktoré by mohli mať negatívny vplyv na dosiahnutie účelu kontrolnej akcie.

2.2 ŠPECIFICKÉ OBLASTI

Uvedenú problematiku považujeme za odbornú – ide o jedinečné postupy a procesy vyradovania jadrovej elektrárne, ktoré sú sprevádzané rozsiahlym regulačným rámcom a špecifickými postupmi a metódami. Finančné prostriedky z EÚ pre Program Bohunice sú od roku 2016 prerozdeľované medzi dva implementačné orgány – EBOR a SIEA. Tzn. financovanie projektov vyradovania sa realizuje paralelne.

Riziková analýza NKÚ SR vo fáze plánovania **definovala riziká**, že **príslušné zodpovedné zložky vnútorného kontrolného prostredia neodhalili včas vzniknuté problémy spojené so splnením pôvodného harmonogramu a problémy v oblasti verejného obstarávania záverečného projektu vyradovania D4.7 budú pretrvávať**, s čím súvisí aj **finančné riziko**. V rámci kontroly sa riziká potvrdili a pre účely ďalšieho plánovania kontrolnej činnosti a monitorovania ich NKÚ SR klasifikuje ako **významné**.

3 VÝSLEDKY KONTROLNEJ AKCIE

Slovenská republika prijala záväzok uzavrieť blok 1 jadrovej elektrárne Bohunice (V1) do 31.12.2006 a blok 2 do 31.12.2008 a následne vyradiť uvedené bloky z prevádzky. Cieľom vyradovania JE V1 je dosiahnuť vyňatie jadrového zariadenia spod pôsobnosti Atómového zákona prostredníctvom demontáží zariadení, demolácií budov, manažmentu odpadov z vyradovania JE V1, následného spracovania a bezpečného uloženia rádioaktívnych odpadov v Republikovom úložisku, resp. Integrovanom sklade.

Vyradovanie jadrových zariadení je komplexný, technicky a finančne náročný proces zahrňujúci prevádzku systémov, činnosti spojené s detailným mapovaním stavu zariadení, dekontamináciu a demontáž prevádzkových súborov, zariadenia a vybavenia, demoláciu budov a stavebných štruktúr, vyčistenie lokality, nakladanie so vzniknutými odpadmi a inými materiálmi. Všetky činnosti sa musia vykonávať na základe povolenia a v súlade s platnou legislatívou, pričom sa musí zabezpečiť ochrana zdravia a bezpečnosť prevádzkového personálu, obyvateľstva a ochrana životného prostredia. Za komplex činností vyradovania zodpovedá Slovenská republika prostredníctvom spoločnosti JAVYS.

Spoločnosť bola založená v júli 2005 pod názvom GovCo, a.s. ako 100% dcérska spoločnosť Slovenských elektrární, a.s. V tom istom roku sa MH SR stalo 100% vlastníkom spoločnosti a došlo k premenovaniu na Jadrovú vyradovaciu spoločnosť, a.s., a od 23.03.2007 na Jadrovú a vyradovaciu spoločnosť, a.s. Cieľom založenia spoločnosti bolo prevziať určité aktivity, ktoré mali byť vyčlenené zo Slovenských elektrární, a.s.

V júli 2016 bola JAVYS preradená zo sektora nefinančných korporácií do sektora verejnej správy. Ku koncu roka 2020 mala spoločnosť 869 zamestnancov, z toho 67 vedúcich zamestnancov. JAVYS vstupuje do konsolidácie účtovnej závierky MH SR. Spoločnosť od roku 2018 vykazovala nižší zisk po zdanení, a to najmä z dôvodu zníženia komerčných činností pre Slovenské elektrárne, a. s.

V nasledujúcom texte uvádzame výsledky kontrolnej akcie podľa stanoveného predmetu kontroly.

3.1 ZISTENIA

Vyradovanie JE V1 je rozdelené podľa jednotlivých etáp: obdobie pred začiatkom vyradovania (2003-6/2011), 1. etapa vyradovania (7/2011-2014), 2. etapa vyradovania (2015-2027). V zmysle toho sú projekty rozdelené do nasledujúcich skupín:

- A – projekty ukončovania prevádzky JE V1,
- B – dokumentácia vyradovania JE V1,
- C – manažment rádioaktívnych odpadov,
- D – projekty vyradovania JE V1.

Kľúčové dokumenty počítali s ukončením vyradovania do konca roku 2025. Z dôvodu oneskorenia v realizácii projektov požiadala JAVYS v priebehu roka 2021 Zhromaždenie prispievateľov o predĺženie termínu a prezentovala nový harmonogram Programu Bohunice. Navrhnutý scenár, ktorým sa predpokladá ukončenie do 31.12.2027 bol schválený listom EK zo dňa 10.12.2021.

Proces vyradovania blokov V1 JE Jaslovské Bohunice je podmienený a ovplyvňovaný riadnym riadením projektov (iniciácia, plánovanie a príprava, realizácia a ukončenie a vyhodnotenie), funkčným vnútorným kontrolným prostredím a zabezpečením a riadením finančných zdrojov.

Za najzávažnejšie zistenia kontrola stanovila tie, ktoré sa týkajú:

- činnosti vnútorného auditu;
- činnosti dozornej rady spoločnosti;
- projektu, ktorého realizácia ešte nezačala (projekt D4.7);
- rizík spojených s financovaním z národných zdrojov v budúcich obdobiach.

3.1.1 VNÚTORNÉ KONTROLNÉ PROSTREDIE

Činnosti a zložky vnútorného kontrolného prostredia predstavujú kľúčový nástroj pre rozhodovanie vrcholového manažmentu, majú najmä poskytovať informácie o rizikách, ktorým spoločnosť čelí, poskytovať informácie, či procesy a transakcie sa vykonávajú v súlade s cieľmi a politikou spoločnosti a zabezpečiť plnenie nápravných opatrení. Štatutárne orgány majú konečnú zodpovednosť za nastavenie a fungovanie systému vnútornej kontroly tak, aby zverené financie boli vynakladané hospodárne, efektívne, účinne a účelne.

K posúdeniu vnútorného kontrolného prostredia sme vybrali nasledujúce kľúčové organizačné zložky – piliere vnútorného kontrolného systému: vnútorný audit, audit ISM a manažérska zodpovednosť. Kontrolou bolo preverované najmä organizačné usporiadanie jednotlivých zložiek, rozdelenie právomocí a zodpovedností a uplatňované postupy a princípy.

NKÚ SR zistil, že **vnútorný audit neplní svoje ciele a funkcie**, a to najmä z dôvodov:

- Vykonávania činností **nesúvisiacich a nezlučiteľných s vnútorným auditom** (prešetrovanie sťažností, podnetov a podaní od fyzických alebo právnických osôb);
- Vstupu iných organizačných jednotiek do **schvaľovacieho procesu** základnej smernice vnútorného auditu;
- Nedostatkov v ročnom **plánovaní** vnútorného auditu:
 - ročný plán neobsahoval podstatné náležitosti ako napr. cieľ auditu, auditované obdobie, povinnú osobu a ani vnútorného audítora, prípadne zamestnanca vykonávajúceho vnútorný audit, časové fondy, vedomosti, zručnosti a iné kompetencie ap.;
 - absencia rizikovo zameraného prístupu pri plánovaní činnosti vnútorného auditu – tzn. absencia objektívnej analýzy a hodnotenia a prehodnocovania rizík, ktoré vyplývajú z úloh a cieľov JAVYS;
- Nejednoznačného, všeobecného **stanovenia kritérií** pre výkon vnútorného auditu a nedostatočného zdokumentovania kritérií;
- Správy z auditov neposkytovali **auditnú stopu**, tzn. neboli preukázané **podané námietky**, vyhodnotenie ich **opodstatnenosti a rozsah zapracovania** do správ;
- Nebol stanovený spôsob podávania **v lehote** určenej oprávnenou osobou písomných námietok k zisteným nedostatkom, navrhnutým odporúčaniam, **k lehote** na predloženie písomného zoznamu prijatých opatrení a **k lehote** na splnenie prijatých opatrení;
- **Nevyváženého zamerania činnosti** vnútorného auditu, ktorý bol prioritne zameraný na prešetrovanie sťažností, podnetov a podaní, na výdavky na pohostenie, dary a reklamné predmety, vyznačovanie dochádzky zamestnancov na čítacích jednotkách.
- **Odbor vnútorného auditu za obdobie rokov 2012 – 2021 neformuloval žiadne významné zistenia.**

Napriek skutočnosti, že vnútorní audítori JAVYS, a.s. nie sú zamestnancami správcov kapitol štátneho rozpočtu, na ktorých sa vzťahujú ustanovenia zákona č. 357/2015, NKÚ SR odporúča nastaviť a vykonávať činnosť vnútorných audítorov JAVYS, a.s. podľa Metodického usmernenia MF SR k výkonu vnútorného auditu č. MF/012170/2019-1411. Zavedenie a dodržiavanie Metodického usmernenia MF SR považuje NKÚ SR za **aplikáciu dobrej praxe**, pri ktorej je zjavná pridaná hodnota činnosti vnútorného auditu.

Pri ročnom plánovaní systémových auditov ako **auditov ISM** kontrolovaný subjekt nepostupoval na **základe preukázateľnej rizikovej analýzy, resp. objektívneho hodnotenia rizík**, na základe ktorého by boli stanovené priority svojej činnosti, a to v súlade s cieľmi, záujmami a koncepciou činnosti spoločnosti.

NKÚ SR zistil, že **Dozorná rada**, ako ďalší pilier vnútorného kontrolného prostredia a zároveň vrcholový kontrolný orgán spoločnosti, **nevyvíjala dostatočný proaktívny prístup** v oblasti vyraďovania JE V1, keďže bola len pasívnym príjemcom informácií.

3.1.2 PLÁNOVANIE A RIADENIE PROJEKTOV VYRAĐOVANIA

NKÚ SR preveril vzorku šiestich projektov:

C7-A3 „Výstavba nového veľkokapacitného F&D zariadenia JE V1“

D2 „Dekontaminácia primárneho okruhu“

D2-A „Dekontaminácia primárneho okruhu – 2. časť“

D2.1 „Dekontaminácia bazénov skladovania a ďalších kontaminovaných nádrží JE V1 – 1. časť“

D4.4.C „Demontáž systémov v kontrolovanom pásme JE V1 – 2. časť“

D4.7 „Dekontaminácia a demolácia budov JE V1 a uvedenie areálu do pôvodného stavu“

Pri kontrole vzorky projektov vyradovania sa NKÚ SR zameriaval na ich cyklus riadenia, formulovanie cieľov, zmluvné podmienky a financovanie. V tejto súvislosti bolo nevyhnutné zohľadniť aj vzájomnú súvislosť a nadväznosť na iné projekty, keďže prípadné problémy v implementácii projektov mohli spôsobiť problémy v časovom a/ alebo obsahovom nastavení iných projektov.

Kontrolou predčasne ukončeného, neúspešného projektu D.2 „Dekontaminácia primárneho okruhu“ kontrolóri zistili, že JAVYS neuplatnila finančné nároky vyplývajúce z omeškania maximálnej možnej výšky dohodnutej v zmluve a jej dodatkoch.

Najzávažnejšie zistenia Úrad zistil pri aktívnych kľúčových projektoch - **D4.4.C „Demontáž systémov v kontrolovanom pásme JE V1 – 2. časť“** a **D4.7 „Dekontaminácia a demolácia budov JE V1 a uvedenie areálu do pôvodného stavu“**.

Pri projekte **D4.4.C** JAVYS požadovala od uchádzačov, aby predložili podrobnú kalkuláciu k niektorým kategóriám, ktoré súviseli s fázou realizácie. V zmysle predloženej dokumentácie, úspešný uchádzač nebol vyzvaný na prípadné **zdôvodnenie cien alebo cenotvorby**. Porovnaním položiek medzi zmluvne dohodnutými cenami a cenami odhadovanými v technickej štúdii (ktorou sa prehodnotila predpokladaná hodnota zákazky) sme zistili, že pri niektorých položkách došlo k významným odchýlkam, v jednom prípade presahujúcim **5 500%**. Ďalej, projekt má vytvorenú **významnú rezervu** (ako nepredvídané výdavky) v súvislosti s činnosťami realizovanými zhotoviteľom, a to vo výške **6,793 mil. €**. Zmluvné ustanovenia nezahŕňajú **indexáciu cien**. **V súvislosti s aktuálnou vysokou miery ekonomickej neistoty, máme za to, že zvýšené náklady sa dodávateľ bude snažiť preniesť do nových, vyšších cien, ktoré by nemali byť na ťarchu vytvorenej rezervy.**

Kritická situácia je momentálne pri realizácii záverečného projektu vyradovania **D4.7**. Aj napriek známym tzv. „neakceptovateľným rizikám“ spojeným s **verejným obstarávaním**, sa ku dňu ukončenia kontroly nepodarilo JAVYS **znižovať tieto externé riziká**. Oznámenie o verejnom obstarávaní bolo zverejnené v Úradnom vestníku EÚ dňa **11.12.2020** a vo Vestníku verejného obstarávania dňa **14.12.2020 s lehotou na predkladanie žiadostí o účasť do 25.01.2021**. V priebehu januára a februára 2021 dvaja záujemcovia vzniesli námietky. Úrad pre verejné obstarávanie rozhodol dňa 27.04.2021 vo veci vznesených námietok, a to ich **zamietnutím**. Dňa 18.05.2021 JAVYS odoslal do Úradného vestníka EÚ a Vestníka verejného obstarávania korigendum k oznámeniu o vyhlásení verejného obstarávania, ktorým bola upravená lehota na predkladanie žiadostí o účasť **z 24.03.2021 na 18.06.2021**. Uvedená zmena lehoty bola posledná, **v poradí štvrtá**. Termíny na predkladanie žiadostí o účasť boli zmenené, a to najmä z dôvodov vznesených námietok a využívania inštitútu vysvetľovania. Míľniky verejného obstarávania, ktoré si JAVYS, a.s. naplánovala vo svojom harmonograme, sú **v oneskorení, keďže Rada Úradu pre verejné obstarávanie nevydala rozhodnutie v zákonnej lehote, t. j. do 03.01.2022 a tento stav pretrvával**. Tieto skutočnosti **významným spôsobom ohrozujú splnenie termínu ukončenia procesu vyradovania do konca roku 2027**, keďže ide o záverečný projekt vyradovania JE V1 a nie je priestor na zmierňovanie oneskorenia začatia projektu. Tzn. nie je možné **korigovať oneskorenia na vrub plánovaných projektových činností**. V prípade zlyhania tohto projektu musí JAVYS počítať s **rizikom celkového znášania nákladov alebo čiastočných finančných korekcií, ktoré bude musieť znášať**.

Implementácia aktívnych projektov D4.4C a D4.7 je sprevádzaná aj **ďalším externým rizikom, a to činnosťou SIEA** ako Národnej agentúry poverenej EK implementáciou Programu Bohunice. SIEA začala svoju činnosť iba v auguste 2016, je zodpovedná za riadne finančné hospodárenie **záverečných** projektov kritickej cesty, na ktorých závisí celkový **úspech** procesu vyradovania. Podľa kontrolórov je v tejto súvislosti potrebné zachovávať prijateľnú mieru komunikácie a koordinácie činností a rozvíjať znalostnú základňu úzko špecializovanej a technicky náročnej problematiky vyradovania.

3.1.3 VPLYVY A DOPADY

Precízne plánovanie a prognózovanie finančných zdrojov a zabezpečenie ich dostatočne primeranej výšky v zodpovedajúcom čase predstavuje kľúčovú podmienku procesu vyradovania JE V1. Vyradovanie ale aj prvotné odstavenie JE V1 má za následok aj vznik **priamych a nepriamych nákladov**. Priamymi nákladmi sa chápu náklady spojené so samotným odstavením a vyradovaním JE V1, nepriamymi zas náklady súvisiace s podpornými aktivitami vyradovania, zaťaženie s dosahom na energetiku, hospodárstvo, životné prostredie a sociálnu oblasť.

Finančná pomoc sa môže poskytovať ako príspevok EÚ do BIDSF alebo prostredníctvom vnútroštátneho mechanizmu priamej podpory v rámci národnej agentúry - SIEA. SIEA predstavuje paralelnú cestu financovania projektov vyradovania JE V1 z prostriedkov EÚ popri financovaní prostredníctvom implementačného orgánu EBOR (BIDSF), pričom každý z týchto nástrojov sa riadi odlišnými pravidlami financovania. Realizácia projektov vyradovania si vyžadovala aj príslušné národné spolufinancovanie.

Náklady vyradovania a ich rozloženie v budúcich obdobiach sa postupne upresňuje v zmysle štandardizovaných metód. Celkové priame náklady vyradovania teda pozostávajú zo skutočných nákladov minulých období a odhadov (prognózy) pre nasledujúce obdobia. **Poslednou úpravou Detailného plánu vyradovania 2021 sa predpokladajú celkové náklady vyradovania vo výške 1 220 055 635 €.** Oproti predošlému Detailnému plánu vyradovania 2017 došlo k poklesu o 17 566 812 €.

Nasledujúca tabuľka zobrazuje pridelené finančné prostriedky (poskytnutý grant) a ich čerpanie podľa zdroju financovania.

Tabuľka č. 1: Financovanie vyradovania JE V1

Finančný zdroj	Poskytnutý grant	Celkové čerpanie k 31.10.2021
BIDSF	484 913 200 € ¹	411 740 877 €
SIEA	185 659 000 €	3 223 997 €
Národný jadrový fond	-	155 881 000 ² €
Vlastné zdroje JAVYS	-	95 450 000 ² €
SPOLU	670 572 200 €	666 295 874 €

Z údajov o predpokladaných celkových nákladoch vyradovania a celkového čerpania finančných zdrojov vyplýva, že implementácia Programu Bohunice z **finančného hľadiska dosahuje takmer 55%**. Na základe uvedeného NKÚ SR konštatuje, že JAVYS **bude v nasledujúcich rokoch čeliť finančne významným projektovým činnostiam, čo si bude vyžadovať mimoriadnu mobilizáciu všetkých činností a zdrojov. Tento fakt podporuje aj predpokladané rozloženie nákladov v rokoch 2022 – 2025, a to v rozmedzí 64 mil. € - 74 mil. € ročne. Kritická kulminácia nákladov sa predpokladá v roku 2026, a to vo výške 174,75 mil. €.**

Celý proces vyradovania spolu s podpornými aktivitami je potrebné posudzovať komplexne, pretože SR už mala a v budúcnosti uhradí tieto náklady:

- Vybudovanie infraštruktúry nakladania s RAO a vyhoretým jadrovým palivom: približne 310 mil. € (v cenách roku 2015) – financované výlučne zo zdrojov SR³;
- Program rozvoja hlbinného úložiska predpokladá spustenie jeho prevádzky v roku 2065. Dovtedy bude vyhoreté palivo dočasne skladované v lokalite Bohunice. Náklady spojené so skladovaním vyhoreného paliva do roku 2065 presiahnu 250 mil. € (v nominálnych cenách) – financované výlučne zo zdrojov SR.
- Čiastkové náklady súvisiace s vývojom, výstavbou, prevádzkou a odstavením hlbinného úložiska pre JE V1 sa odhadujú na cca. 2,7 mld. € a predpokladá sa úhrada z finančných zdrojov SR.
- Vyradovanie nereaktorových jadrových zariadení (technológie pre spracovanie a úpravu, zariadenie na spracovanie kvapalných a dočasné skladovanie RAO) dodatočne zvyšuje finančnú náročnosť záverečného jadrového energetického cyklu. Predpokladaná výška finančných prostriedkov na vyradenie týchto bezreaktorových zariadení z prevádzky je cca. 927 mil. € (v nominálnych cenách) v závislosti od životného cyklu ich prevádzky, ktoré budú hradené z finančných zdrojov SR.

Závislosť na financovaní z dvoch zdrojov je podmienená finančnými možnosťami a výkonnosťou NJF a JAVYS. Je preto nevyhnutné riadiť finančné plánovanie v dlhodobom časovom horizonte so stanovením záväzku pridelenia adekvátnych finančných zdrojov.

¹ Vrátane rezerv na grantové dohody

² Údaj za obdobie do 30.06.2021

³ Tieto zariadenia sú využívané aj pre potreby iných jadrových elektrární

NKÚ SR formuloval **významné finančné riziká** za účelom zabezpečenia plynulého financovania zo strany Slovenskej republiky, a to na základe nasledujúcich skutočností:

1. Enormného zaťaženia v podobe nepriamych nákladov; **Stratégia záverečnej časti mierového využívania jadrovej energie v SR⁴** síce uvádza prognózu čerpania prostriedkov NJF pre JE V1 vrátane ročnej potreby finančných prostriedkov pre jestvujúce jadrové zariadenia a vykonávanú činnosť do roku 2017 a celkovú sumu po roku 2017, ale pri finančných výpočtoch predpokladá, že miera inflácie pri dlhodobých úvahách **nebude prekračovať úroveň 2 % ročne a na druhej strane neobsahuje žiadne záväzky pre pridelenie finančných zdrojov**.
2. **Podiel financovania projektov vyrad'ovania z verejných zdrojov SR**. V súčasnosti sa podiel spolufinancovania SR pohybuje na úrovni **necelých 35%**. V zmysle odhadov celkových nákladov do konca roku 2027 má miera spolufinancovania dosahovať **takmer 40% priamych nákladov**. Existuje riziko, že miera spolufinancovania SR a EÚ **prekročí 50%**, a to v prípade nárastu cien vstupov, činností, príp. iných zmluvných komplikácií. Navyše, spoločnosť sa musí aktuálne vysporiadať s rizikom označenom ako „neakceptovateľné“ v **oblasti zrušenia, resp. zdĺhavosti verejného obstarávania projektu D4.7.01**. Keďže predmetné externé **riziko nebolo** navrhovanými opatreniami **znížené**, podľa NKÚ SR uvedený nepriaznivý stav významným spôsobom ohrozuje **splnenie termínu ukončenia vyrad'ovania**. Prípadné nesplnenie termínu ukončenia bude viesť **k finančným korekciám, resp. neuznaniu časti nákladov, ktoré bude musieť znášať SR**.
3. **Znášanie DPH ako neoprávneného výdavku zo strany JAVYS** tam, kde je to príslušné. DPH predstavuje **významné čiastky**, ktoré musí znášať **spoločnosť**. Preto, za riziko považujeme príslušné riadenie likvidity, najmä **v roku 2026**, ktorý bude pre vznik nákladov, a teda aj ich úhradu, kritický.

4 REAKCIA KONTROLOVANÉHO SUBJEKTU

Vypracovaný protokol o výsledku kontroly predložili kontrolóri NKÚ SR štatutárnemu orgánu kontrolovaného subjektu na oboznámenie sa s jeho obsahom a na vznesenie námietok voči jeho pravdivosti, úplnosti a preukázateľnosti kontrolných zistení. **JAVYS nevzniesla** voči 23 zisteniam námietky.

NKÚ SR uložil kontrolovanému subjektu prijať a predložiť opatrenia na odstránenie kontrolou zistených nedostatkov a predložiť správu o ich plnení. NKÚ SR bude, v zmysle stanovených termínov, monitorovať a vyhodnocovať adekvátnosť prijatých opatrení, ako aj ich plnenie, resp. splnenie a účinnosť opatrení.

5 KONTAKT

Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky
Priemyselná 2
824 73 Bratislava
Tel.: +421 2 501 14 911
info@nku.gov.sk

Jadrová a vyrad'ovacia spoločnosť, a. s.
Jaslovské Bohunice 360
919 30 Jaslovské Bohunice
Tel.: +421 33 531 3354
info@javys.sk

⁴ schválená uznesením vlády SR č. 26/2014 z 15. januára 2014

6 PRÍLOHA

ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O PREVEROVANÝCH PROJEKTOCH:

C7-A3 „Výstavba nového veľkokapacitného F&D zariadenia JE V1“**D2 „Dekontaminácia primárneho okruhu“****D2-A „Dekontaminácia primárneho okruhu – 2. časť“****D2.1 „Dekontaminácia bazénov skladovania a ďalších kontaminovaných nádrží JE V1 – 1. časť“****D4.4.C „Demontáž systémov v kontrolovanom pásme JE V1 – 2. časť“****D4.7 „Dekontaminácia a demolácia budov JE V1 a uvedenie areálu do pôvodného stavu“**

V nasledujúcej tabuľke sú uvedené vybrané základné ukazovatele riadenia, implementácie a financovania projektov vyradenia. Ukazovatele, ktoré považujú kontrolóri za rizikové, sú zvýraznené oranžovou farbou.

Tabuľka č.

	C7-A3	D2	D2-A	D2.1	D4.4.C	D4.7
Stav	ukončený	ukončený neúspešne	ukončený	ukončený	v realizácii	verejné obstarávanie
Implementačný orgán	EBOR	EBOR	EBOR	EBOR	SIEA	SIEA
Verejné obstarávanie	Pravidlá BIDSF ⁵	Pravidlá BIDSF	Pravidlá BIDSF	Pravidlá BIDSF	Zákon o VO	Zákon o VO
Prvotne odhadované náklady v mil. €	5,2	6,3	4,5	1,99	57,722	186,527
Zazmluvnené v mil. €	5,22	6,259 ⁶	3,83	1,148	19,503	0,00
Čerpané v mil. €	5,22	2,57	3,83	1,148	3,878	0,00
Doba realizácie projektu	2/2012 – 2/2015	1/2013 – 3/2016	9/2016 – 12/2017	10/2016 – 2/2018	8/2019 – trvá	realizácia nezačala

⁵ Vlastné pravidlá EBOR, ktoré sú v súlade so zmluvou s EK

⁶ Dodatkami k zmluve znížené na 2,57 mil. €